

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84166,Slupecki-Jerzy.html>
2022-09-30, 21:00

Słupecki Jerzy

SŁUPECKI Jerzy (29 VIII 1904, Charbin, Mandżuria – 15 I 1987, Wrocław), logik, historyk logiki, matematyk. Syn Stanisława, inżyniera wojskowego, oraz Szczęsnej Jaszowskiej.

Od 1915 uczęszczał do szkoły średniej w Tiumeniu. W 1921 przyjechał wraz z rodziną do Polski. W 1926, po ukończeniu Gimnazjum im. Rejtana w Warszawie, rozpoczął studia na wydziale architektury PW. Z powodu problemów zdrowotnych był zmuszony te studia przerwać. W latach 1932–35 ukończył studia matematyczne na UW (pracę magisterską napisał pod kierunkiem J. Łukasiewicza).

W okresie studiów włączył się aktywnie w środowisko tworzące warszawską szkołę logiczną, a jego pasją stała się logika matematyczna. Do wybuchu wojny pracował jako nauczyciel w szkole średniej. Uczył matematyki i propedeutyki filozofii, równocześnie uczęszczając na seminarium J. Łukasiewicza. Opublikował kilka ważnych prac, m.in. w *Sprawozdaniach Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*. W 1936 ukazała się praca *Der volle dreiwertige Aussagenkalkül* (S. konstruuje funkcję T umożliwiającą zbudowanie funkcjonalnie pełnego trójwartościowego rachunku zdań). Była ona odpowiedzią na problem, postawiony przez Łukasiewicza na seminarium, dotyczący funkcjonalnej pełności wielowartościowych rachunków zdań. W 1938 obronił na UW, pod kierunkiem Łukasiewicza, pracę doktorską *Dowód aksjomatyzowalności pełnych systemów wielowartościowych rachunków zdań*.

Okres okupacji to dla S. nauczanie na podziemnym UW. Był żołnierzem AK, brał udział w akcji „Żegota” (powołanej przez Zofię Kossak w celu ratowania Żydów).

Po wojnie, od 1945 krótko kierował Katedrą Logiki Matematycznej i Podstaw Matematyki na UMCS w Lublinie, a

od 1947 był profesorem nadzwyczajnym na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu. W 1947 uzyskał habilitację na UJ na podstawie pracy *Z badań nad sylogistyką Arystotelesa*. Równocześnie, od 1950 pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (1962–66 był rektorem), gdzie tworzył środowisko badań nad podstawami matematyki. Zorganizował Katedrę Podstaw Matematyki oraz ogólnopolskie seminarium naukowe, zgromadził wokół siebie i wykształcił liczną grupę uczniów. Wypromował kilkunastu doktorów, w tym J. Łosia. Opublikował ponad 80 prac, głównie z logiki matematycznej, lecz również prace z teorii logicznej Leśniewskiego, matematyczne, z dydaktyki matematyki i logiki oraz z historii logiki.

W 1953–55 był dziekanem wydziału matematyki, fizyki i chemii Uniw. Wrocławskiego, a od 1962 profesorem zwyczajnym i kierownikiem Zakładu Logiki Matematycznej i Metodyki Nauczania Matematyki. Od 1957 był pracownikiem Instytutu Filozofii i Socjologii PAN (od 1969 kierownik Pracowni Zastosowań Logiki PAN we Wrocławiu), a w 1964–69 redaktorem naczelnym „*Studia Logica*”.

S. rozwijał idee J. Łukasiewicza, S. Leśniewskiego i A. Tarskiego. Zgodnie z podejściem Łukasiewicza, traktował logikę jako autonomiczną dyscyplinę naukową. Prowadził badania logiki zdań, metalogiczne oraz w zakresie logiki tradycyjnej. Kontynuował również badania historyczne Łukasiewicza, stosując jego metodę uprawiania historii logiki. Współczesna logika matematyczna jest kontynuacją logiki arystotelesowskiej, stoickiej oraz średniowiecznej i ten związek S., idąc tropem swojego mistrza, pokazywał. S. badał również systemy S. Leśniewskiego, które wraz z B. Sobocińskim odtwarzał po wojnie. S. omawia i rozwija jego logikę (ontologia, protetyka, mereologia), w tym dowodzi zupełności elementarnej protetyki.

Stosując narzędzia logiki współczesnej, S. rozwiązał problem (postawiony przez Łukasiewicza) rozstrzygalności sylogistyki Arystotelesa. W pracy *Z badań nad sylogistyką Arystotelesa* sformułował regułę odrzucania (zw. regułą Słupeckiego), dzięki której, uzupełniając rekonstrukcję dokonaną przez Łukasiewicza, wykazał rozstrzygalność tej sylogistyki

(najdonioślejszy wynik z logiki od czasów Arystotelesa, wg Łukasiewicza).

S. rozwiązał zagadnienie funkcjonalnej pełności wielowartościowych rachunków zdań. Łukasiewicz i jego uczniowie podjęli próbę aksjomatyzacji logik wielowartościowych stworzonych przez mistrza. Pierwsze takie systemy były oparte na funktorach implikacji i negacji (jako na terminach pierwotnych). Nie dało się jednak w oparciu o nie zdefiniować pozostałych funkcji występujących w tych rachunkach (systemy aksjomatyczne nie były więc pełne). S. pokazał możliwość zbudowania pełnego systemu aksjomatycznego, najpierw dla logiki trójwartościowej Łukasiewicza, a potem dla pozostałych wielowartościowych rachunków logicznych (podając odpowiednie kryterium). S. udowodnił też, że każdy pełny wielowartościowy rachunek zdań jest aksjomatyzowalny.

A. Tarski wprowadził do logiki pojęcie konsekwencji logicznej. Natomiast J. Łukasiewicz – pojęcie reguły odrzucania zdań: odrzucenie jakiegokolwiek argumentu koniunkcji pociąga za sobą odrzucenie całej koniunkcji. S. dostrzegł możliwość uogólnienia tej reguły przez wprowadzenie, analogicznie do pojęcia konsekwencji, pojęcia konsekwencji odrzuceniowej. Pokazał też, że można zbudować teorię dedukcyjną równoważną teorii Tarskiego, w której jest stosowana konsekwencja odrzuceniowa. Udowodnił również, że spełnia ona topologiczne aksjomaty domknięcia Kuratowskiego, co ma duże znaczenie przy podawaniu różnych interpretacji systemów logicznych. S. pokazywał możliwość deterministycznej interpretacji logik wielowartościowych, wbrew powszechnej opinii, że logiki te prowadzą do indeterminizmu (czy zakładają go).

PSB (H. Nicieja, S. Nicieja); SBMP (Z. Pawlikowska-Brożek); *Encyklopedia filozofii polskiej* (B. Czernecka-Rej).

G. Bryll, K. Hałkowska, K. Piróg-Rzepecka: *Działalność naukowa Profesora Jerzego Śłupeckiego w środowisku opolskim*, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu. Matematyka” 1992, t. 28); J. Woleński: *Jerzy Śłupecki (1904–1987)*, „Wiadomości Matematyczne” 1990, t. 28; tegoż: *Filozoficzna*

szkoła lwowsko-warszawska, Warszawa 1985; tegoż: *Logika matematyczna*, [w:] *Historia nauki polskiej. Wiek XX. Nauki ścisłe*, Warszawa 1995, z. 1.

Wiesław Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)